

Отже, проаналізувавши наукову літературу та ряд археологічних знахідок, які стосуються Немирівського городища, ми можемо зробити наступні висновки:

Описавши історіографію теми, можна стверджувати що її рівень вивчення знаходиться на задовільному етапі, але потребує наукового удосконалення та обговорення.

Аналізуючи історію городища ми визначили, що на території городища присутній синтез декількох історичних культур, такі як скіфи, греки та суміжні їм. Окрім того, слід наголосити, що городище надзвичайно багате на різного роду знахідок, які чітко пояснюють його суть та історію побутування народу тут.

Проаналізувавши подану наукову літературу, було встановлено, що городище відіграло значне геополітичне, соціальне та економічне значення, тому що було оплотом стійкого життя Скіфів.

Список використаної літератури:

1. Артамонов М. І. Археологічні пам'ятки УРСР. Південноподільська експедиція. (Попереднє повідомлення). *Археологічні пам'ятки УРСР*. Т. I. Київ : Вид-во АН УРСР, 1949. С. 257–262.

2. Артамонов М. І. Немировское городище: анализ полевой документации из раскопок 1909–1910 гг. *Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии : Сб. научн. тр.* 1998. Вып. VI. С. 59–76.

3. Вахтіна М. Ю. Грецька розписна кераміка з розкопок Немирівського городища. *Археологія*. 1995. № 5. С. 85–93.

4. Ильинская В. А., Тереножкин А. И. Скифия VII–IV вв. до н. э. Київ : Наукова думка. 1983. 380 с.

5. Моруженко А. О. Оборонні споруди Немирівського городища. *Археологія*. 1975. Вип. 15. С. 66–70.

6. Смирнова Г. І. Немирівське городище – загальна характеристика пам'ятки VIII–VI ст. до н. е. *Археологія*. 1996. № 4. С. 67–84.

7. Смирнова Г. И. Скифское поселение на Немировском городище: общие данные о памятнике. *Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии : Сб. научн. тр.* 1998. Вып. VI, С. 77–121.

Конончук А. В.

*Житомирський державний
університет імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ КЕРАМІЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ДОБИ НЕОЛІТУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

У статті визначаються характерні риси неолітичної кераміки в археологічних культурах VII–V тис. до н. е. в Україні.

Ключові слова: *неоліт України, відтворювальне господарство, буго-дністровська культура, культура лінійно-стрічкової кераміки, гребінцево-накольчата кераміка.*

Характерною археологічною ознакою початку неоліту є поширення керамічного комплексу. У зоні лісостепу поява кераміки навіть передувала появі відтворюючих форм господарства, тобто населення того часу запозичило практику виготовлення керамічних виробів від південних колоністів Балкано-Дунайського регіону. Головною причиною запозичення стала можливість раціонально використовувати продукти мисливства і збиральництва, збільшувати термін їх зберігання [3, с. 5].

В загальних рисах неолітична кераміка примітивна. Посудини були грубостінні з загостреним або круглим денцем. А інший вид кераміка з плоским дном з'являється лише у пізньому неоліті. Посуд ліпили вручну: з глини робили валочки, які потім по спіралі накладали один на одного і потім розгладжували. Перед випалом на вогні по сирій глині наносили орнамент. Також на стінках часто зберігаються відбитки пальців [5, с. 630].

Для буго-дністовської культури характерні прямостінні, глибокі горщики, які мають денце у вигляді загострення. Безперечною є схожість цієї кераміки з найдавнішим кухонним посудом фессалійських ранньонеолітичних поселень. Трапляються посудини у вигляді глибоких мисок і горщиків S-подібного профілю, орнаментовані кривими лініями та ветрикальними зигзагоподібними лініями. Ці риси вказують на східні зв'язки [2, с. 89, 91].

Існують і різні типи кераміки в межах буго-дністровської культури. На прикладі кераміки «самчинського» типу можна відзначити, що посуд загладжений, сірого кольору, прикрашений прокресленими лініями та зубчастим штампом Цей посуд відмінний через наявність протягнутого штампку, внутрішньої орнаментациї з грубими мінеральними домішками [1, с. 182].

Керамічний комплекс лінійно-стрічкової культури представлений столовим та кухонним посудом Посуд тонкостінний, загладжений і залощений. Випалювали таку кераміку погано, вона мала сірий або чорний колір. Основною формою є круглі посудини з невеликим в діаметрі дном і відносно широким у порівнянні з ним горлом Усі посудини орнаментовані: ямковий, лінійно-прокреслений візерунок, овальні заглибини. Поєднання ямкового та лінійного орнаменту отримало назву «нотного орнаменту» [4, с. 100].

Помітне місце посідає дослідження дніпро-донецької культури з цікавою гребінцево-накольчастою керамікою. Цій культурі притаманні примітивні, погано випалені посудини з рослинними домішками. Горщики слабо профільовані, мають прямі вінця і гостре дно. Орнаментована вся поверхня посуду. Він складається з відбитків гребінця, відступаючих наколів і прокреслених ліній, створюючи ритмічний контрапункт загальної композиції. Обов'язковим елементом візерунка є один або два ряди глибоких конічних ямок під вінцями. Мотиви узорів досить складні. Це, здебільшого, скісне штрихування, кососітчасті або кутові композиції, зустрічаються криволінійно-хвилеподібні мотиви або більш складні фігури [6, с. 121].

Цікавою особливістю неолітичної кераміки є наявність виробів з черепашкових рачків або кардіумна кераміка в межах буго-дністровської культури. Ця кераміка досліджується на території Степового Побужжя і має відмінні риси від решти неолітичного посуду та орнаментатії на ній. Така кераміка з домішками членистоногих молюсків, інколи з незначними домішками рослинності та піску. Поверхня з обох сторін заглажена, бурого або червоного кольорів. З поміж цієї кераміки виділили плоскодонні горщики з відігнутими вінцями, банкоподібний посуд. Посуд орнаментований заглибленим візерунком у вигляд ліній, відбитків черепашки кардіум та інших молюсків, зубчастого штампа, які наносили по сирій глині [7, с. 27–28].

Так, аналізуючи наявний керамічний матеріал з неолітичних археологічних культур можна виділити її особливості:

1. Найдавнішою формою для неоліту України є гостро-шиповидні горщики з слабозчленованим профілем.
2. Більш розвиненими є горщики з S-видним профілем, з'являється вже плоскодонний посуд, що може означати появу стола або подібного пристосування.
3. З поширенням відтворювального господарства у глиняне тісто починають додавати пісок, що робить випал міцнішим
4. Удосконалюється орнаментатія, а декор є основною ознакою розвитку культурних характеристик і почуття естетики [5, с. 633].

Таким чином, неолітична кераміка на території України має свої особливості, наявний вплив на неї елементів сусідніх територій і своєрідність місцевих традицій зробили її відмінною від інших археологічних періодів.

Список використаних джерел та літератури

1. Гаскевич Д. Кераміка «самчинського» типу та проблеми періодизації буго-дністровської неолітичної культури. *Кам'яна доба України*. 2008. Вип. 11. С. 157–187.
2. Даниленко В. Буго-дністровська культура. Київ : Наукова думка, 1971. С. 449.
3. Залізник Л. «Неолітична революція» в археології України початку XXI ст. *Археологія*. 2017. № 14. С. 5–25.
4. Захарук Ю. Пам'ятки культури лінійно-стрічкової кераміки. *Археологія Української РСР*. Київ : Наукова думка, 1971. Т. 1. С. 449.
5. Мотиль Р. Глиняний посуд епохи неоліту на теренах України. *На родовознавчі зошити*. 2011. № 4. С. 629–634.
6. Телегін Д. Дніпро-донецька культура. *Археологія Української РСР*. Київ : Наукова думка. 1971. Т. 1. С. 555.
7. Товкайло М. Неолітична кераміка з домішкою черепашкових рачків *Ostracoda* (до проблеми походження кардіумної кераміки в Україні). *Археологія*. 2012. № 3. С. 27–36.

Година Н. В.

*Хмельницька гуманітарно
педагогічна академія*

ДОСЛІДЖЕНІ ЧЕРНЯХІВСЬКІ КЕРАМІЧНІ КОМПЛЕКСИ ТЕОФІПОЛЬЩИНИ

У публікації висвітлено наукову інформацію про керамічні комплекси черняхівської культури на Теофіпольщині.

Ключові слова: черняхівська культура, кераміка, Теофіпольщина, Волинь, Поділля.

Черняхівська культура – одна з найяскравіших археологічних культур на території України. Вона має великий ареал поширення та займає більшу частину сучасних земель України.

Першим, хто досліджував цю культуру був В. Хвойка, який провів розкопки могильників у селах Черняхові та Ромашках на Київщині у 1900–1901 роках [7, с. 5].

Надалі ці пам'ятки вивчали М. Тиханова, М. Смішко, М. Брайчевський, В. Баран, І. Винокур, Є. Махно та інші [3, с. 11–12].

Варто зазначити, що найбільше пам'ятки черняхівської культури поширені у лісостеповій зоні. Досить поширеними пам'ятки є також на території узбережжя Чорного моря, на захід від гирла Дніпра. Ця культура утворилась на основі різних етнічних груп. Початок формування черняхівської культури приблизно припадає на кінець II – початок III ст. н. е. Її розквіт припадає на III–IV ст. н. е.